

Siket és nagyothalló fiatalok integrációs lehetőségei a magyar felsőoktatásban

Tunyogi József

Szegedi Tudományegyetem Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar
Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék
e-mail: tunyogi@etszk.u-szeged.hu

Kulcsszavak: érzékszervi fogyatékosok, siketek, nagyothallók, esélyegyenlőség, felsőoktatás

Összefoglalás

Az Európai Unió alapító és később csatlakozott országaiban egyaránt megfigyelhető, hogy az érzékszervi, elsősorban a siket és nagyothalló hallgatók rendkívül alacsony arányban tanulnak a felsőoktatásban. Kutatócsoportunk egy közös projektben, három ország (Olaszország, Lengyelország és Magyarország) érintett szervezeteinek részvételével próbálja e jelenség hátterét feltárni és keresni a társadalmi befogadás lehetőségeit. A projekt közvetlen célja, hogy az érzékszervi fogyatékosok, különösen a siketek nagyobb arányban kerüljenek be a felsőoktatásba.

A tanulmány hozzá kíván járulni a távolmaradás valódi okainak felkutatásához és a kielégítetlen szükségletek megismeréséhez. Feltételezhető, hogy ezen okok a magyar környezetben a több évtizedes, erőltetett orális kommunikációban, az érdekek gyenge érvényesítésében és a mindezekből következő, ezekkel szorosan összefüggő társadalmi befogadás hiányában keresendők.

Kutatási módszer a kérdőíves pillanatfelvétel, amely azonban a vártnál alacsonyabb mintaelemszám miatt csak a probléma jelzése, és csak azt az alapsokaságot reprezentálja, amely már résztvevője a felsőoktatásnak.

A vizsgálat kiterjed az érintett csoport kommunikációjára, a mindennapi életben megjelenő nehézségekre, a kapott szolgáltatásokra, a valós szükségletekre, az esélyegyenlőséget biztosító koordinátor szerepére és a (siket és nagyothalló) hallgatók jövőképeire.

Jelen tanulmány a „Counselling Centre for Training Sensory Disabled” című Grundtvig 2 projekt keretében készült. A projekt alapvető törekvése, hogy létrehozzon az olaszországi Abruzzo Régióban az érzékszervi fogyatékosok, azon belül is siketek számára képző- és tanácsadó központot.

A projekt általános célja, hogy hozzájáruljon az úgynevezett Lisszaboni Stratégia megvalósulásához, amely szerint az Európai Unió fő stratégiai célja 2010-re: „hogy a világ legversenyképesebb és dinamikusabb tudás alapú gazdasága legyen, és a fenntartható fejlődést több és jobb munkahellyel és nagyobb szociális kohézióval teremtse meg.” Ez a szociális és oktatási rendszerek modernizációját is jelenti. Európában történtek erőfeszítések a fogyatékosok társadalmi befogadására, de ezek ellenére az iskolai kudarcok és a társadalmi kirekesztettség e téren még mindig túl magas.

A projekt közvetlen célja, hogy az érzékszervi fogyatékosok, különösen a siketek bekerüljenek a felsőoktatásba. Ezt indokolja, hogy a partner

országokban a siket egyetemisták száma alacsony, még a többi felsőoktatásban tanuló, fogyatékosággal élő csoporttal összevetve is.

A fenti célok megvalósításának előkészítéséhez járul hozzá ez a tanulmány, a program keretében a magyar helyzet feltárását tekintve feladatának.

Hipotézis: Magyarországon is rendkívül alacsony a siketek és nagyothallók aránya a felsőoktatási intézményekben. Ennek oka az oktatási rendszerben való sikertelen részvétel, az érdekek gyenge érvényesítése és szélesebb értelemben a társadalmi befogadás hiánya.

A vizsgálat során azt próbáltuk kideríteni, hogy amennyiben a fenti feltételezések igazak, mik lehetnek az alapvető, mélyebben rejlő okok?

Módszer: Kérdőíves pillanatfelvétel, amely a rendkívül alacsony mintaelemszám miatt csak jelzés, illusztráció, és semmiképpen nem reprezentálja az alapsokaságot, illetve csak azt a kört, amely már résztvevője a felsőoktatásnak. Középiskolák és felsőoktatási intézmények siket és nagyothalló

diákjai képezték eredetileg az alapsokaságot Csongrád Megye területén.

A kérdőíveket az Institute for Research, Study and Diffusion of Italian Language (az Olasz Nyelv Kutatására, Tanulmányozására és Terjesztésére Szakosodott Intézet) munkatársai készítették. Hasonló tematikájú tanulmányt készített még a lengyelországi helyzetről a The College of Computer Science in Lodz (a Számítógépes Tudományok Lódz-i Főiskolája), a pályázatban szereplő lengyel partner is.

A célcsoportról

Mint minden fogyatékoság, speciális élethelyzet, így a hallószerv sérülése is nemcsak specifikus hallási funkciókiesést okoz, hanem a teljes személyiség fejlődését megváltoztatja. Ennek következménye a pszichés jelenségek funkcionális egységének megbomlása.

Az elsődleges tünetekhez kapcsolódóan megjelenő kommunikációs akadályok a gondolkodási műveletek sajátos szerveződését eredményezik. Ezáltal lecsökken és átalakul a külvilágról szerzett információfelvétel, lelassul az ismeretszerzés és következményként nehezítetté válik a szocializációs folyamat.

A szakirodalom alavetően két, jellemzően eltérő eredetű halláscsökkenést különböztet meg: a vezetékes és az idegi eredetű halláscsökkenést.

1. A vezetékes halláscsökkenés elsősorban mennyiségi eltérést mutat az ép halláshoz képest. Ennél a mélyebb frekvenciasáv észlelése gyakoribb (ritka kivétellel), mint a magas hangok meghallásának csökkenése. Az esetek döntő többségében gyógyítható (hurutos állapot rendezése, orrgarat eltávolítása, dobhártya, hallócsontláncolat helyreállítás stb.). Mértéke nem lehet több, mint 60 dB.

2. Az idegi eredetű halláscsökkenés mennyiségi és minőségi eltérést is jelent az ép halláshoz képest. A magasabb frekvenciasáv (ritka kivétellel) meghallása sérül, ez műtéttel nem gyógyítható. Ha a halláscsökkenés mértéke alacsony, akkor enyhe, panaszt nem, vagy csak alig okozó károsodástól a teljes siketségig terjedhet.

A siketség kezelése, a siketek részvétele az oktatási rendszerben

Magyarországon a második világháború után elsősorban a szájról olvasás jelentette a siketek képzésének alapját. Csak az utóbbi évtizedekben tapasztalható a jelnyelv fokozatos terjedése. Az orális tanulás/tanítás alapvető célja az átlag népességbe történő integrálás. A jelnyelvtolmacsok képzése, a jelnyelv egységesítése napjainkban is folyamatban van.

Az alapfokú iskolai képzésre jellemző, hogy a siket gyermekek speciális szükségleteiknek megfelelő környezetben tanulnak leginkább. Ezek a siketek és nagyothallók számára létrehozott, gyógypedagógusok közreműködésével dolgozó intézmények. Léteznek integrált általános iskolák is, ezek azonban kevésbé elterjedtek.

A középiskolákban és a felsőfokú intézményrendszerben általában együtt tanulnak a nagyothallók a hallókkal. A tapasztalat szerint nem kapnak a valós szükségleteiknek megfelelő segítséget (pl. jelnyelven történő oktatást, személyes támogatást.) Ez a tíz éve létező törvényes garanciák (a fogyatékos személyek esélyegyenlőségét biztosító törvény) ellenére is így van. Ezzel együtt nincsenek megfelelő tanulási, részvételi feltételek és kulturálisan elfogadott minták a középiskolai és a felsőfokú képzésekben való részvétel esetében sem. Ez a nagyarányú távolmaradásban, sőt a siket identitás nyílt fel nem vállalásában is megmutatkozik.

A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) 1989-től független társadalmi szervezetként működik. Szakmai érdekvédelmi funkciókat lát el, segíti és támogatja a siket és nagyothalló embereket egyéni érdekeik érvényesítésében és a társadalomba való beilleszkedésükben. A SINOSZ kiadásait elsősorban állami költségvetési támogatásból, másodsorban adományokból és pályázatokon elnyert összegekből fedezi.

Siketek és nagyothallók megoszlása a népességben, oktatási statisztikák

Ma Magyarországon nehéz megbecsülni a siketek és a nagyothallók arányát. Az azonban kétségtelen, hogy az egyes szervezetekben regisztrált populációnál jóval többen vannak. Ennek

Nagyothalló, siket	11,8 %	43 475 fő
Néma, siketnéma	1,2 %	4 525 fő
Egyéb (mozgássérült, vak, egyéb)	87 %	320 265 fő
Összesen	100 %	368 265 fő

1. táblázat: Siketek csoportjainak aránya

egyik oka az, hogy sokan közülük nem érzik a siketekhez tartozónak magukat, a vélt, vagy valós elutasítás miatt szégyellik állapotukat. Így az enyhe fokban károsodott hallásúak nem regisztrálják magukat az érdekvédelmi és a felsőoktatási nyilvántartásokban. E csoportok tagjainak az iskolai és munkaerőpiaci részvétele a törekvések és a lehetőségek korlátai miatt rendkívül nehézkes.

Miután Magyarországon tankötelezettség van, így az általános iskolai képzésbe kerülők elvileg megtalálhatók, regisztrálhatók. A tényleges különbségek - amelyek a valós népességbeli, ill. a fogyatékossgal élők populációján belül mutatkoznak - a későbbi életszakaszokban mutatnak drámai

eltéréseket a feltételezhető arányokhoz képest. Ma Magyarországon a lakosságnak közel 10 %-a (közel 1 millió lakos) küzd valamilyen mértékű hallásérüléssel. A siketek száma becsléssel cca. 60.000, a súlyos fokban nagyothallók száma ugyanakkor megközelíti a 300.000-et.

A táblázat adatai a fenti becsült nagyságrendet igazolják.

Az iskolai végzettséget tekintve láthatjuk, hogy a 2005-2006. tanévben, országos közoktatási statisztikában nyilvántartott siket gyermekek közül gyogyepedagógiai intézményekben (tehát speciális képzésben részesül) tanul összesen 540 fő, ebből Csongrád megyében 97 gyermeket regisztráltak.

Fogyatékossg	Iskola típusa				
	Általános iskola	Szakiskola	Speciális szakiskola	Gimnázium	Szakközépiskola
Enyhén értelmi fogyatékos	824	121	213	-	-
Középsúlyos értelmi fogyatékos	164	3	38	-	-
Nagyothalló	26	7	-	-	2
Siket	73	17	-	-	-
Gyengénlátó	5	-	-	-	-
Vak	2	-	-	-	-
Mozgássérült	16	2	-	-	-
Beszéd fogyatékos	6	-	-	-	-
Enyhén értelmi fogyatékos mozgássérült	1	-	-	-	-
Középsúlyos értelmi fogyatékos mozgássérült	6	-	-	-	-
Autista	18	-	-	-	-
Diszlexia egyéb részképesség zavar	976	23	-	4	12
Súlyos magatartási tanulási zavar	126	2	-	1	-
Összesen	2243	175	251	5	14
Ebből leányok	729	79	92	1	4

2. táblázat: Csongrád megyei fogyatékos gyermekek, tanulók fogyatékossg típusa szerinti nyitóadatai a 2005-2006. tanévben

Jellemzően mindegyik gyermek Szeged városában, a legnagyobb megyei településen folytatja általános iskolai tanulmányait.

Ugyanitt, ebben a tanévben a szakiskolában szakmát tanuló, jellemzően nem középfokú, tehát a későbbiekben továbbtanulást lehetővé tevő jellegű képzésben már országosan csak 21 fő tanul ebből a Dél- Alföldi Régióban.

Kérdőíves vizsgálat a siket és nagyothalló magyar hallgatók egyetemi és főiskolai képzéseiben való részvételéről

A projektben a terv szerint több kérdőívvel terveztük az adatfelvételt. Szegeden a statisztikák alapján azonban mindössze két nagyothalló középiskolást találtunk. A középiskoláknak készített kérdőívvel így érdemi információhoz nem jutottunk. Ezek az intézmények valószínűleg nem vezetnek ilyen nyil-

vántartást, vagy egyszerűen nem vesznek tudomást ezekről a tanulókról.

Az egyik szegedi középiskolást a SINOSZ helyi szervezetének lelkes munkatársa által sikerült megkérni egy kérdőívet kitöltésére.

A tanuló összességében negatív tapasztalatokról számol be az iskolai életében. Említi, hogy szájról olvas, segítő tanára nincs, egyéb tanulással kap-csolatos segítséget sem jelez. Kommunikációs asszisztensről beszámol, integrációs programok azonban nincsenek az osztályában. A tanárok attitűdje általában elfogadhatatlan a számára. Kommunikációja gátolt, ugyanakkor csoporttársai elfogadják, és tudnak együtt megfelelően kommunikálni. Nem kívánja folytatni a tanulmányait. Később inkább vállalkozást szeretne alapítani. Szerinte a siketek oktatása során „túl-

Fogyatékoság	Iskola típusa				
	<i>Általános iskola</i>	<i>Szakiskola</i>	<i>Speciális szakiskola</i>	<i>Gimnázium*</i>	<i>Szakközép-iskola*</i>
Enyhén értelmi fogyatékos	3342	170	1133	-	-
Középsúlyos értelmi fogyatékos	621	3	150	-	-
Nagyothalló	64	7	-	1	2
Siket	76	17	-	-	-
Gyengénlátó	24	1	-	-	-
Vak	2	-	-	-	-
Mozgássérült	45	2	-	4	-
Beszéd fogyatékos	50	-	-	-	-
Enyhén értelmi fogyatékos mozgássérült	1	-	1	-	-
Enyhén értelmi fogyatékos nagyothalló	1	-	2	-	-
Enyhén értelmi fogyatékos siket	1	-	-	-	-
Enyhén értelmi fogyatékos mozgássérült	3	-	1	-	-
Középsúlyos értelmi fogyatékos mozgássérült	7	-	-	-	-
Autista	72	2	-	1	-
Diszlexia egyéb részképesség zavar	4723	189	-	39	88
Súlyos magatartási tanulási zavar	976	51	11	5	11
Összesen	10008	442	1298	50	101
Ebből leányok	3633	139	509	18	20

3. táblázat: A Dél-Alföldi Régióban élő fogyatékos gyermekek, tanulók fogyatékoság típusa szerinti nyitóadatai a 2005-2006. tanévben

gosan leegyszerűsítik a tanulnivalókat”. Nem vár semmilyen különös támogatást a középiskolától.

Egy esetből természetesen nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, ugyanakkor elgondolkodtató, hogy mennyire problematikusak a kérdezett tanuló középiskolai tapasztalatai.

A felsőoktatási intézmények esetében az említett törvényi és intézményes keretek kiépültek. Központi költségvetésből állnak rendelkezésre anyagi források. Szervezetten folyik a siket és nagyothalló hallgatók esélyegyenlőségének megvalósítását célzó tevékenység az egyetemi és kari bizottságokban. Ez utóbbiak a regisztrált, nyilvántartott fogyatékos-sággal élő hallgatók érdekeinek érvényesítését hivatottak elősegíteni. Formális munkájuk mellett vannak olyan személyi segítők is, akik személyes segítségnyújtással teszik elérhetővé az egyetemi, városi szolgáltatásokat és a kommunikációs akadályok leküzdését.

Sikerült ebben a körben a tervezettnél nagyobb elemszámú adatfelvételt elkészíteni: kilenc siket és nagyothalló hallgatóhoz eljutottak a felsőoktatásban tanuló hallgatók részére összeállított kérdőívek. Ezek a fiatalok az ország különböző felsőoktatási intézményében tanulnak, így a személyes kérdezés csak két hallgató esetében volt lehetséges. Köszönet jár a legnagyobb magyar siket-

és nagyothalló országos érdekvédelmi szervezet (SINOSZ) több, lelkes munkatársának a válaszadók felkutatásáért.

Az elemzés során lényeges a siketek és nagyothallók megoszlásának aránya: a válaszolók közül csak ketten állítják magukról, hogy siketek, a többiek a nagyothalló és a „hallóideg sérülés” meghatározással illetik az állapotukat. Ez is jelzi, hogy a minta valamilyen szinten reprezentálja a magyar viszonyokat, vagyis, hogy jelenleg a magyar felsőoktatás sokkal inkább elérhető az enyhébb halláscsökkenés által érintettek, mint a siketek számára.

Kommunikáció

A kérdezettek közül az önmagukat siketnek definiálók inkább jelnyelv útján történő kommunikációról számolnak be, de van közöttük olyan is, aki mindkét kommunikációs formát alkalmazza. A magukat nagyothallóknak nevezők kivétel nélkül szájról olvasva értik meg magukat a környezetükkel. Van, aki jelzi, hogy egyáltalán nem ismeri a jelnyelvet. Csak hárman részesülnek az egyetemen speciális foglalkozásban. Ez azért kevés, mert a felsőoktatási intézményekben léteznek speciális szolgáltatások a fogyatékos-sággal élő hallgatók számára.

Szolgáltatások

Akik kapnak segítséget, általában elégedettek. Van olyan válaszadó, akinek felajánlottak segítséget, ő azonban nem élt a lehetőséggel. Egy esetben jeleznek tutort (ez a rendszer egyáltalán nincs elterjedve a magyar felsőoktatásban). Aki tutort jelölt, kérdésre hozzátette, hogy azon a kari koordinátort (akinek messzemenően nem ez a szerepe) értette.

Jeltolmáccsal ketten rendelkeznek, mindkét esetben ez a segítő a hallgatók szerint oklevéllel rendelkezik. Van, aki nem él ezzel a lehetőséggel.

A válaszadók többsége elmondása szerint nem részesül semmilyen szolgáltatásban. Többen is jelzik azonban, hogy ismereteik szerint ez törvény által garantáltan járna nekik. Hárman viszont segítséget kapnak a jegyzetelésben, amivel elégedettek. A többség jónak ítéli a tanárokkal a kommunikációt. Van olyan válaszoló, aki sérelmezi egyes tanárok jeltolmáccsal történő kommunikációját (személytelennek és formálisnak gondolja ezt).

Nehézségek

Olyan válaszoló is van, akinél vizsgán nem vették figyelembe az állapotát, és ebből hátrányai adódtak. A társakkal való kommunikációt a többség jónak, egy válaszoló rossznak, egy másik pedig kiválónak tartja. Az egyik válaszadót kínosan érinti, hogy nemcsak egyes tanárok, de még hallgatók egy része is csak a jeltolmácson keresztül hajlandó vele beszélni. Ezek a halló emberek arra hivatkoznak, hogy nehezen értik társuk kommunikációját.

A koordinátorról

A kérdezettek többsége jelzi, hogy közvetlenül nem tudja elérni a fogyatékossgal élő hallgatók kari koordinátorát. Szerintük ennek oka, hogy nincs térben meghatározott konkrét elérhetősége. A kari koordinátorok tevékenységét a többség gyengének, két válaszoló nagyon jónak tartja. Kitűnik, hogy a kari koordinátor szolgáltatásai kevésbé ismertek, nem nyilvánosak, gyakran formálisak és nem hatékonyak.

Jövőkép

A válaszolók egy kivétellel folytatni kívánják tanulmányaikat. Aki befejezi, már a harmadik diplomáját szerzi. Többen jelenleg is dolgoznak a tanulmányaik mellett.

A kérdezettek többsége pozitív jövőképpel rendelkezik. Van, aki több lehetőséget lát a fogyatékossgal élő fiatalok számára, mint korábban. Néhány válaszoló azonban aggódik a munka világába való bejutásának esélyeit illetően.

Szükségletek

A hallgatói kérdőívek tapasztalatainak összegzése során arra a következtetésre jutottunk, hogy szükséges lenne egy hatékonyabb, közvetlenebb segítségnyújtás a célcsoport részére. A jelenlegi személytelen, és inkább csak tárgyi eszközöket biztosító, formális szolgáltatás.

Összegzés

Magyarországon a siket főiskolai és egyetemi hallgatók rendkívül alacsony számban vannak jelen a felsőoktatásban, a nagyothallók azonban valamilyen nagyobb arányban tanulnak.

E tényeket a fent jelzett országos, regionális és megyei, sőt városi statisztikák nagymértékben megerősítik. Ennek egyik oka, hogy a jelenlegi oktatási rendszerben az Esélyegyenlőségi Törvény hatályba lépésének ellenére sincsenek meg azok a feltételek, amelyek az integrált oktatást lehetővé tennék. Másfelől azonban az is nyilvánvaló, hogy kialakult egy olyan gyakorlat, amely egész egyszerűen teljes képtelenségnek tartja a mai magyar középfokú oktatásban a siketek részvételét, viszont valamilyen szinten elfogadja és támogatja a nagyothallók integrálását. Ezt a projektben folytatott alacsony mintaelem számú, azonban területileg viszonylag széles spektrumot átfogó kérdőíves kutatás egyértelműen bizonyítja.

Ugyanakkor az is tény, hogy Magyarországon több évtizedes hagyománya és jelenleg is élő gyakorlata van annak, hogy ezek a fiatalok speciális képzésben részesülnek az alapfokú, sőt a későbbi tanulmányaik során is. Így ez a probléma mintegy – látszólag - „megoldottnak” minősül a nem siketek számára fenntartott közoktatási intézményekben. Ehhez még mindezek mellett társul egy olyan attitűd a siketek és részben a nagyothallók részéről is, amely szerint az átlag népességgel való közös tanulmányokban való részvétel csak úgy oldható meg, ha a tanuló/hallgató képes a többiekkel együtt, minden speciális segítség mellőzésével, kvázi nem siketként a képzési rendszerben részt venni. Az is fontos tényező, hogy az elsősorban orális alapú kommunikációs kultúra nem teszi lehetővé a jelnyelven történő kommunikációt (kivéve az utóbbi éveket) csak siketek és nagyothallók körében. Ezek egyenes következménye, hogy a környezet nem számol a siketekkel, így nekik is előnyösebb, ha „próbálnak beilleszkedni” a nem siketek világába, vagy teljesen elkülönülnek attól. (Ennek azonban egyenes következménye a későbbi munkahelyi és egyéb nehézségek sora.)

Mindezek után már nem meglepő az arány: a Szegedi Tudományegyetemen nyilvántartott 61 fő fogyatékkal élő hallgató között mindössze két siketet találunk. Így az ország többi területein élő, egyetemen tanuló hallgatók véleménye valószínűleg jelentős mértékben reprezentálhatja akár a teljes siket és nagyothalló egyetemi alapsokaságot is.

A tanulmányait felsőbb szinten folytató célcsoport nincs megfelelően ellátva annak ellenére sem, ahogyan azt a Szegedi Tudományegyetemen folytatott 2006. évi tevékenységi lista látszólag megnyugtatóan jelzi. Sokkal inkább elérhető, nagy mennyiségben akár egyénileg is hozzáférhető információkra

van szükség, pl. az internet segítségével, amely mindenki számára tartalmazza a szükséges alapszükségleteket.

Ugyanakkor olyan személyi segítők tevékenysége is szükséges, akik a tárgyi feltételek biztosításán túl nemcsak az integrációt, hanem majd esetleg később a szélesebb értelemben vett társadalmi befogadást is modellezhetik az érintett hallgatók felé. Most még egyszerűen csak a törvényi feltételek betartása, azok biztosítása is gondot okoz. Megvalósításra váró cél lehet, hogy a személytelen, formális segítségnyújtás helyett hosszú távon, egy jóval emberibb, elfogadóbb integráció, elfogadás és befogadás következzen.

Irodalomjegyzék

1. **Béres, Cs.:** Halmozottan hátrányos helyzetben – fogyatékos gyermekeket nevelő családok a társadalomban. In: *Esély*, 1997/6.
2. **Czeizel, E. – Lányiné, E. Á. – Rátay, Cs.:** Az értelmi fogyatékosok köreredete a „Budapest Vizsgálat” tükrében. Gondolat Kiadó. Budapest, 1978.
3. Együttműködés a sérült gyerekek családjával. In: *Tanulmányok a gyermekjólét köréből V. Szerk.: Budai, I.* Hajdúböszörmény, 1995.
4. **Allport, G. W.:** Az előítélet. Osiris Kiadó. Budapest, 1999.
5. **Gordosné, Sz. A.:** Gyógypedagógia történet. Tankönyvkiadó. Budapest, 1975.
6. **Göllesz, V.:** A gyógypedagógia alapproblémái. Medicina Kiadó. Budapest, 1979.
7. **Illyés, S.:** A magyar gyógypedagógia hagyományai és alapfogalmai. ELTE – Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest, 2000.
8. **Illyés, S.:** Gyógypedagógiai alapismeretek. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.
9. **Kálmán, Zs.:** Bánatkő. Keraban könyvkiadó. Budapest, 1997.
10. **Kálmán, Zs. – Könczei, Gy.:** A taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Tankönyvkiadó, Budapest. 2002.
11. **Kováts, A. – Tausz, K.:** Gyorsjelentés a fogyatékos emberek helyzetéről. Szociális Szakmai Szövetség, Budapest, 1997.
12. **Könczei, Gy.:** Fogyatékosok a társadalomban. Gondolat Kiadó, Budapest, 1992.
13. Központi Statisztika Hivatal Csongrád Megyei Évkönyve, 2007.
14. **Lengyel, M. L. – Mészáros, M. K.:** Fogyatékos tanulók helyzete az ezredfordulón. In: *Új Pedagógiai Szemle*. 2001/01-08.
15. **Meares, P. A. – Washington, R. O. – Welsh, B. L.:** Hét elv a fogyatékos gyerekek szociális szolgálatához. In: *Tanulmányok a gyermekjólét köréből V. Szerk.: Budai István.* Hajdúböszörmény, 1995.
16. **Mihály, I.:** Speciális igényű tanulók oktatása a nemzetközi statisztikai adatok tükrében. In: *Új Pedagógiai Szemle*. 2003/11.
17. 1998. évi XXVI. törvény a Fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról. 1998/28 Magyar Közlöny.
18. **Szabó M. H. (szerk.):** A jelnyelv helyzete a kutatásban, az oktatásban és a mindennapi kommunikációban. Budapest - Pécs : PTE, Nyelvtudományi Doktori Iskola. SINOSZ, 2003.
19. 12/1983 (XI. 20.) EüM rendelet a védő munkahelyek szervezéséről
20. 10/2006 (II. 16.) Országgyűlési Határozat az új Országos Fogyatékosügyi Programról <http://www.magyarorszag.hu/allampolgar/ugyek/egeszseg/gyertam20060627.html>
21. **Tausz, K.:** A fogyatékos gyermekek helyzete és a civil társadalom az átmenet időszakában. *Esély*, 1997/6.
22. **Tausz, K. – Varú, G.:** Neki is kell cukor? Néhány gondolat a szociális intézetekről és a fogyatékos emberek helyzetéről. *Esély*, 1991/5.

23. 1993. évi III. tv. A szociális igazgatásról és a szociális ellátásról. Fogyatékosok részére biztosított ellátási formák, szociális segítségnyújtás.
24. Az 1998. évi XXIV. Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról.
25. **Tucker, B. P.:** A csend hangjai. Bastei Kft. Budapest, 2002.
26. **Vasák, I.** Szerk.: A magyar siketek és nagyothallók egyesületi életének krónikája. SINOSZ. Budapest, 1997.
27. **Vasák, I.:** Ismeretek a siketektől. SINOSZ. Budapest, 1996.

**Integration of Deaf and Hard of Hearing Young People in the Hungarian
Higher Education**

Tunyogi, J.

University of Szeged, Faculty of Health Sciences and Social Studies,
Department of Social Work and Social Policy
e-mail:tunyogi@etszk.u-szeged.hu

Keywords: sensory disabled, deaf, hard of hearing, equal opportunities, higher education

Summary

It can be observed both in the founding countries of the European Union and the ones that joined later that the proportion of the sensory disabled and especially that of the deaf and hard of hearing people studying in higher education is very low. In a joint project with the participation of local organizations of three countries (Italy, Poland and Hungary), our research team aims at exploring the background of this situation and we try to find the possibilities of more social integration. The direct goal of the project is that more sensory disabled people especially the deaf are admitted to institutions of higher education.

In this study we wish to explore the real reasons of not choosing to go to higher education and to identify the needs that are not met. It can be presumed that in the Hungarian setting the reasons are to be found in forced oral communication in the past decades, in poor lobbying for the interest of the deaf, and finally in the lack of social acceptance, which is closely connected to the other reasons and it derives from them.

The research method was a snapshot questionnaire, which could only identify the problem because of the less than expected number of samples and which represented only those who are already admitted to higher education.

Also, the study covers the way of communication of the affected group, the difficulties they experience in every day life, the services they may receive, their real needs, the role of the coordinator for equal opportunities and the (deaf and hard of hearing) students' vision of the future.
